

TREŚĆ

Wstęp	9
Rozdział I	
Niektóre aspekty zachowań negatywnych dzieci i młodzieży w literaturze przedmiotu	12
Rodzaje i dynamika zaburzeń w zachowaniu niedostosowanych społecznie	14
Zachowania negatywne jako wyraz ustosunkowań wobec polecniodawcy i normy	15
Funkcjonowanie normy w środowisku społecznym	20
Internalizacja normy	22
Rozdział II	
Przystosowanie społeczne dzieci i młodzieży jako warunek prawidłowego funkcjonowania w roli ucznia i wychowanka	24
Pojęcie rozwoju społecznego	25
Poglądy wybranych autorów dotyczące procesu przystosowania społecznego	26
Socjalizacja jako proces wzrastania społecznego	28
Przystosowanie szkolne	32
Rola środowiska szkolnego w genezie zjawiska niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży (na podstawie badań krajowych)	34
Przyczyny niedostosowania społecznego warunkowane dysfunkcjonalnością szkoły	37
Rola środowiska domowego (rodzinnego) w kształtowaniu cech pożądanых społecznie i w stymulowaniu psychofizycznego rozwoju dziecka	39
Z badań nad rodziną patologiczną	43
Postawy rodzicielskie jako przejaw kultury pedagogicznej rodziców w kształtowaniu rozwoju społecznego dziecka	44

Rozdział III

Problematyka badawcza	49
Problem badawczy, cel badań, hipotezy	52
Metody, techniki, narzędzia badawcze	52
Uzasadnienie wyboru narzędzi badawczych	53
Organizacja i przebieg badań	55
Charakterystyka terenu badań i badanej populacji (synteza)	56

Rozdział IV

Analiza wyników badań. Struktura i dynamika negatywizmu szkolnego w świetle własnych badań empirycznych	60
Analiza wskazań Karty Stopnia Uspołecznienia <i>Bridges</i> (KSUB) ...	60
Skala Nieprzystosowania Społecznego L. Pytki (SNS)	62
Arkusz Diagnostyczny D. H. Stotta	63
Rangowe wyniki poszczególnych manifestacji w obrębie syndromów	64
Kwestionariusz Rozumienia Empatycznego (KRE)	68
Skala postaw wobec szkoły	69
Kwestionariusz wywiadu z pracownikami „szkół pedagogicznych” ..	72
Kwestionariusz wywiadu z wychowankami placówek resocjalizacyjnych	74
Wyniki i interpretacja danych uzyskanych na podstawie analizy dokumentacji	75
Wagary i ucieczki badanych	77
Pedagogiczna interpretacja wyników badań. Próba syntezy	79
Struktura i dynamika negatywizmu szkolnego jednostek niedostosowanych społecznie. Podsumowanie i wnioski z badań	81

Rozdział V

Analiza wybranych czynników znaczących dla funkcjonowania dziecka w roli ucznia	88
Nauczyciel-wychowawca jako organizator procesu wychowania ...	88
Osobowość nauczyciela-wychowawcy w świetle teorii i historii wychowania	88
Wychowawca jako organizator procesu resocjalizacji jednostek niedostosowanych społecznie	90
Wychowawca na tle stylów kierowania grupą wychowanków ...	91
Zainteresowanie dziecka jako czynnik kształtowania jego osobowości	93

Zainteresowanie a upodobanie	95
Znaczenie aspiracji i potrzeb w procesie przystosowania społecznego dzieci i młodzieży	96
Stan badań nad aspiracjami życiowymi młodzieży niedostosowa- nej społecznie	97
Znaczenie aspiracji w procesie resocjalizacji	100
Empatia w rozwoju emocjonalnym człowieka	102
Rozwój empatii w życiu człowieka	103
Postawy uczniów wobec szkoły	104
Typowe czynniki determinujące negatywizm szkolny uczniów . .	108
Niepowroty, wagary, ucieczki jako reakcje negatywne w strukturze negatywizmu szkolnego	111
Przyczyny i motywy ucieczek	113
Czas, miejsce i okoliczności ucieczek	115
Próba klasyfikacji ucieczek	116
Związki ucieczek z przestępczością i wykolejeniem społecznym dzieci i młodzieży	117
Zakończenie	119
Aneksy	122
Bibliografia	127
Резюме	135
Summary	136

Moje badania nad negatywnymi reakcjami uczniów, które są efektem niedostosowania społecznego wynikają z empirycznie potwierdzonego faktu, że negatywne dostosowanie się uczniów do działań, jakie proponuje szkoła, jest wynikiem działań, które podjął nauczyciel-wychowawca. W oparciu o doświadczenia dwudziestoletniej praktyki zawodowej w placówkach, w których uczyłem się i pracowałem, a także na podstawie badań nad dziećmi i młodzieżą z niedostosowania społecznego i przestępczością, jak również na podstawie analizy literatury z dziedziny pedagogiki, psychologii i socjologii, stwierdzam, że negatywizm szkolny manifestowany przez uczniów może być dodatkowym elementem podbudowującym diagnozę psychopedagogiczną w zakresie mechanizmów przystosowawczych dzieci i młodzieży oraz mechanizmów regulujących funkcje zachowania. Dlatego zarówno negatywizm szkolny, jak i wiele innych negatywnych reakcji, jakie manifestują pod wpływem nacisków (nie tylko edukacyjnych) jednostki niedostosowanej społecznie, będzie przedmiotem rozważań podjętych w pracy.

Szczególne uwagi zwrócono na strukturę i dynamikę reakcji negatywnych wchodzących w skład negatywizmu szkolnego. Za tezę wyjściową przyjęto sformułowanie Jana Konopnickiego określające fazy niedostosowania społecznego, wyznaczone przez reakcje wprost, reakcje okrężne i reakcje społeczne. Reakcjom tym poświęcono w pracy wiele uwagi. Upoważniał do tego fakt, że brak prawidłowej oceny i wadliwe kwalifikowanie reakcji negatywnych ucznia pociągają za sobą wiele niekorzystnych następstw dydaktyczno-wychowawczych i społecznych. Reakcje wprost są dla pedagoga najbardziej cennymi reakcjami, jakie przejawia dziecko, ponieważ informują go o stanie psychiki dziecka-ucznia. Uczeń zachowuje się tak, jak w danym momencie czuje. Objawia swoje niezadowolenie i liczy na to, że zostanie właściwie zrozumiany. 9